

İKİNCİ ÖĞRETİM

KÜRESELLEŞME VE *TÜRKİYE*

Nazike Türk

Hilal Nizam

Türkiye savaş sonrası kalkınmasında önemli yapısal dönüşümler geçirmiştir.

İktisadi kalkınmasında,özellikle iki savaş arası dönemdeki tek partili yapıdan büyük bir kopuşu temsil eden çok demokrasi bağlamında,ortaya çıkan büyük politika dönüşümlerini anlamak için partili kavramsal bir çerçeve oluşturduk.

REAKTİF DEVLET BAĞLAMINDA ÖNEMLİ POLİTİKA DÖNÜŞÜMLERİ

‘‘Geç kalkınma’’ sadece ikinci dünya savaşı sonrasında gelişmekte olan ülkelere özgü olmayan bir özelliktir.

Günümüzde ileri derecede sanayileşmiş ülkeler kategorisinde sınıflanan birçok ülke,zamanında lider ülkeleri yakalamak için benzer sorunlarla karşı karşıyaydı.19. yy. Fransa ile Almanya ve ikinci dünya savaşının hemen ardından Japonya geç sanayileşme ile yüz yüze gelmiş bugünün gelişmiş ülkeleridir.son araştırmalar göstermektedir ki, başarılı geç-sanayileşme vakalarının hiç birisinde, özellikle gelişmenin kritik kalkış aşamasında, dünya piyasaları ile serbest ticaret kuralları altında bir bütünleşme söz konusu değildir.Bu başarılı süreçlerin kritik ögesi devlet destekli bir sanayileşme ile devlet koruması altında özel bir girişimci sınıfın oluşturulmasıdır.

Bu çalışmada, geç-sanayileşme bağlamında, belirli bir devlet davranışı veya müdahale tarzıkmesine odaklanıyoruz. Bu devlet kümesi türkiye veya latin amerike ülkelerinin geç sanayileşmesini temsil eden ‘‘Reaktif devletler’’ ile bunlara tamamen tezat oluşturan ve Doğu Asya bölgesinin temel özelliği olan ‘‘pro-aktif’’veya kalkınmacı devletlerden oluşmaktadır.

Reaktif devletler ile Doğu asya’nın daha stratejik yönelimli pro-aktif kalkınmacı devletler arasında belli benzerlikler ve farklılıklar bulunabilir.

Benzerlik:Reaktif devletlerde de piyasa aksaklıklarının düzeltilmesini amaçlayan, özellikle gelişmenin erken evrelerinde yaygın bir kamu girişimi sektörüyle doğrudan olduğu kadar,geniş bir araçlar manzumesi yardımıyla piyasa mekanizmasına dolaylı mdehalelerle önemli bir mdahaleciliğin bulunduğu görülebilir.

Farklar:birincilerin daha düşük derecede bir ‘‘devlet özerkliğine’’ sahip olmalarıdır.Başka bir deyişle reaktif devletler daha parçalı bir yapıya sahip olup ülke içinde yeni ortaya çıkan sanayiciler gibi bileşenler karşısında daha az özerkliğe sahiptir.

Reaktif devlet davranışının ortak özelliklerini gösteren, geç sanayileşen ülkelerdeki önemli politika dönüşümlerine dair açıklamalarımız, aşağıdağıdaki bütünleşik önermeler kümesine dayanmaktadır.

ÖNERME 1:Dışsal aktörler veya etkiler önemli politika dönüşümlerini açıklamakta diğer faktörlerle karşılaştırılamayacak derecede önemli bir rol oynarlar.

Önemli dışsal aktörleri ele alalım.Doğal olarak bu gruba uluslar arası sistemdeki önder veya egemen güç girer ki bu güç savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

ÖNERME 2:Dışsal etkiler sadece küresel egemeni ve temel uluslar arası kuruluşları kapsamaz. Önemli bölgesel örgütler ile güçlü özel kesim aktörleri de kritik bir role sahiptir.

Bu önerme başta Avrupa Birliğine tam üyelik perspektifine sahip ülkeler olmak üzere, Avrupanın çevre ülkelerinin iktisadi ve siyasi yapısının dönüşümünde oynadığı ve oynamakta olduğu merkezi rolle geçmişte Avrupa Topluluğı ve yakın zamanda Avrupa birliğı(AB) örneğinde özellikle geçerlidir. AB örneğinde olduğu kadar kurumsallaşmış ve güçlü olmasada, dünyanın başka kesimlerinde de bölgesel dinamikler işlemektedir.

ÖNERME 3:Dışsal dinamikler, tek başlarına önemli politika dönüşümlerini açıklamakta yetersizdir.Bu bağlamda, destekleyici bir ülkeiçi politika koalisyonunun ortaya çıkması hayati öneme sahiptir.

Bu bağlamda politika rejiminin değişmesinden doğrudan çıkar sağlayan dar tabanlı ''politika koalisyonu'' ile yeni kurulan politika rejimiyle ilişkili çıkarlar arasında bir ayırım yapmamız gerekmektedir.Bir örnek vermek gerekirse, ithal ikameci sanayileşme döneminde politika koalisyonunu; stratejiyi uygulamada merkezi görevi üstlenmiş planlama teşkilatları gibi temel bürokratik kuruluşlar, devlet işletmelerinin idarecileri, korumacılıktan ve diğer teşviklerden faydalanan iç piyasaya dönük sanayiciler ile temel ithal ikameci sektörlerde istihdam edilen örgütlü iş gücü oluşturmaktadır.

ÖNERME 4:Ulusötesi aktörler veya ''siyasi girişimciler''ulusötesi ve ülkeiçi politika koalisyonlarının veya ''güç blokları''nın çıkarlarını ilişkilendirmede önemli birleştirici rol üstlenir. Daha yakın geçmişteki neo-liberal küreselleşmenin kurumsallaştırılması bağlamında bu aktörlerin önemi özellikle anlamlı hale gelir.

Büyük politika dönüşümlerini ve yeni politika rejiminin kurumsallaştırılmasını açıklayabilmek için, aracılık eden bir aktörler kümesine ihtiyaç vardır. Bu aktörler kümesi geniş ulusötesi koalisyonun yurtdışı ve ülkeiçi bileşenlerinin çıkarlarını birbirine bağlarlar ve sürece dahil olan temel aktörler arasında karşılıklı güveni teşkil ederler.çok tipik olarak baskın akademik kurumlarda eğitilmiş veya önemli uluslar arası finansal kuruluşlarda çalışmış kişiler kendi ülkelerinde liderlik pozisyonlarına getirilirler.Türkiye bağlamında bu olgunun çarpıcı örneklerini 1980lerde neo-liberalin yeniden yapılanmanın ilk dalgası boyunca Turgut Özal ve 2001 krizinde''Güçlü ekonomiye geçiş programının yöneticisi Kemal Derviş dir.

Zaman içindeki önemli politika dönüşümlerine dair açıklamamızda dönemsel makroekonomik krizler, birkaç nedenden dolayı tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

► **A) Krizler sıklıkla mevcut politika rejiminin artık sürdürülemez olduğunun açık bir işaretidir.**

1970lerin sonlarında, 1994te ve 2000-2001 'deki Türkiye deneyiminin de açıkça gösterdiği gibi, büyük iktisadi krizler aynı zamanda mali ve güçlü bölüşüm unsurları taşıyan krizlerdir. Sürdürülemez bir bütçe açığı, kendi başına, iş çevreleri, emekçiler ve çiftçiler gibi toplumun farklı kesimlerinin hükümetler üzerinde ciddi bölüşüm baskıları oluşturduğunun ve hükümetlerin bu baskıları giderek idare edemez hale geldiğinin bir işaretidir.

Örneğin, 1970'ler Türkiye'sinde, bir taraftan toplumun farklı kesimlerinden gelen bolusum baskıları karşısında giderek artan

bütçe açığı, diğer taraftan ithal ikameci sanayilesmeyi ara malları ile yatırım mallarına genişletme girişimleri ithalata bağımlılığı artırmıştır. Durgunlasan ihracat karşısında giderek artan ithalat bağımlılığı, ciddi bir odemeler dengesi krizini ortaya çıkartmış ve 1970'lerin sonunda söz konusu sanayileşme modelinin çökmesine yol açmıştır.

- ***b) Krizlerin sıklasması, altta yatan bolusum catısmalarını veya baskılarını idare edebilme yetenekleri konusunda ÷lkelerin kurumsal zayıflıklarını acığa cıkarmaktadır.***

Yerlesik otoriter rejimler ile yerlesik demokrasilerin iki ayrı ucunu olusturduğu yelpazenin ortasında yer alan ÷lkelerin bu bağlamda kendilerini özellikle kırılgan durumda bulduklarını bir hipotez olarak öne sürebiliriz. Demokrasiye gecisten demokrasiyi pekistirmeye doğru yol almakta olan ÷lkelerin bir özelliği guclu kurumsal yoklama ve ayarlamalardan yoksun olmalarıdır. Bu yoklama ve ayarlamaların varlığı, hükümetlerin bolusum catısmalarını parlamenter demokrasinin parametreleri içinde cozmelerini sağlayarak, butce acıklarını istenen duzeylerde tutmalarına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, dar politika koalisyonları ile genis secmen koalisyonları arasında yukarıda yapmıs olduğumuz ayrımı resmin icerisine dahil etmek de önemlidir.

Türkiye'de ise, aynı donemdeki dar politika koalisyonu stratejiyi surdurmek için yeterli değildi. Dar politika koalisyonunun, olusturulacak daha genis bir secmen koalisyonu tarafından desteklenmesi gerekiyordu. Gelismekte olan bir parlamenter demokrasinin parametreleri cercevesinde Türkiye, boyle bir genis secmen kitlesi olusturmanın akut bolusum idaresi ve mali dengesizlik sorunları ortaya cıkarmasının ve bu sorunların da uygulanan temel stratejinin surdurulebilirliğine darbe indirmesinin ikilemini yasamıştır.

- **c) Krizler; mevcut bolusum cıkmazını sona erdirip, ozellikle dıssal aktorleri ulkeici aktorlere gore guclendiren yeni bir politika koalisyonunun doğusuna izin vermekle, donusturucu bir role sahiplerdir.**

Buyuk krizlerin onemli bolusum etkileri olur. Orneğin, 1970'lerin sonundaki kriz, 1980'lerin basında İİS koalisyonunun cokmesiyle sonuclanmıstır. Turkiye'de İİS'ye dayalı bir modelden ihracata dayalı bir stratejiye geciste bolusum yukunun en ağır kısmı ucretli ve maaslı kesim ile tarım sektorune dusmustur. Kriz sayesinde, IMF, Dunya Bankası ve OECD gibi dıssal aktorler, asamalı bir sekilde daha onceki ĐĐS koalisyonunun yerini alan ihracat koalisyonu icinde onemli bir donusturucu rol ustlenmislerdir ve bu surecte en dramatik politika değisikliği orgutlu isgucunun dıslanması olmustur. Krizlerin yokluğunda, mevcut siyasi rejimin surdurulemez olduğu yonunde acık isaretler olsa bile, soz konusu siyasi rejimi destekleyen koalisyon değisime ciddi direnc gosterir. 1970'lerin sonuna doğru Turkiye'de olan tam da budur. Ulke, cok ciddi bir iktisadi cokus yasamadan, ihracata donuk bir stratejiye gecis gerceklesmemistir.

- **d) Krizlerin isaret ettiği bir diğer nokta da, ulkelerin onemli politika tercihlerini erteledikleri, harekete gecmekte gec kaldıkları, kriz gercekten ortaya cıktığında ise artık politika tercihlerinin cok kısıtlanmış olmasıdır.**

Buyuk iktisadi krizleri yasamadan, gönüllü olarak onemli politika tercihleri gerceklestirme basarısını gosteren Doğu Asya ekonomilerinin deneyimi bu anlamda cok oğreticidir. Turkiye'nin su andakinden daha yuksek duzeyde bir kalkınma performansına sahip olmuş olacağı iddia edilebilir. Bir kriz yasandıktan sonra ortaya cıkan gecikmis politika adımı, ozellikle IMF gibi onemli dıssal aktorlerin kendilerine orantısız bir guc ve onem atfettikleri bir ortamda, politika seceneklerinin cok daha kısıtlı olması anlamına gelir.

- **(e) Krizler ozunde toplumsal, siyasi ve insani maliyetler getirir.**

Türkiye'de onemli makroekonomik krizler, demokratik rejimlerin çöküşü ve yerlerini cok baskıcı askeri rejimlere bırakmaları ile iliskilendirilmislerdir. Demokratik surecin bu anlamda kesintiye uğraması, kuskusuz bu ulkelerin tam demokrasiye gecis icin harcamıs oldukları emeklerin bosa gitmesi anlamına gelmektedir.

Evreler	Kuresel Bağlam ve Temel Dissal Aktorler	Egemen Kalkınma Soylemi	Ulkeici Politika Koalisyonları
I. Evre: Devletçilikten Dünya Ekonomisiyle Tarıma Dayalı Butunlesmeye Gecis: 1950'lerin Tarımsal Populizmi	Yeni egemen guc olarak ABD; temelaktor Dünya Bankası/IBRD; BRD'nin kılavuzluğunda Marshall Planı kapsamın da doğrudan AB Dyardımlı	Kapitalist dünya ekonomisine katılmanın ve onunla butunlesmenin aydaları; bir taraftan Sovyet tarzı merkezi planlamayı n verimsizliğinin tersine piyasaya dayalı gelişmenin avantajı, diğer taraftan gelişmede devletin önemini	Tarım dayalı bir stratejinin lehine büyük toprak sahipleri ve çiftçilerden olusan bir koalisyon; yeni doğmakta olan sanayi burjuvazisi; bu yeni çıkarlar koalisyonunu temsil eden is basındaki siyasal parti
II. Evre: Genis anlamda liberal bir siyasi rejimden, 1960'lar ve 1970'lerde korumacı ve ithal ikameci sanayileşme stratejisine gecis	OECD/Dünya Bankası; AET önem kazanmaya baslasa da hala ABD'nin öncülüğündeki Atlantik ötesi ittifakın gerisinde	Karma ekonomi bağlamında “ulusal kalkınmacılık”; yaygın piyasa aksaklıkları altında hızlı sanayileşme için sistematik devlet müdahalesi ve planlama ihtiyacı hakim düşünce haline gelmiştir.	Yeni doğmakta olananayiciler, ulusal kalkınma modelini uygulamaktan sorumlu B syuk bürokratik kuruluşlar ve örgütlü iş gücü yeni İİS'nin omurgasını oluşturmaktadır
III. Evre: İİS'nin cokusı ve Serbestleştirme ve düzensizleştirme (deregulation) vurgularıyla Neo-Liberal modelin yükselisi: 1980'den, 2000-2001 krizinin ortaya çıkısına kadarki dönem	Dünya Bankası, IMF ve OECD; 1980'lerde, sürmekte olan Soğuk Savaş bağlamında Türkiye'nin jeostratejik önemi; AB 1990'larda daha önemli hale gelse de hala zayıf bir çağa	Washington Uzlaşısı'nın ortaya çıkışı; gelişmedeki vurgunun piyasa Aksaklıklarından devlet aksaklıklarına kayması; bunun mantıksal çıkarımının da doğru politikanındaha fazla serbestleştirme ve özelleştirme olmasıdır.	Anadolu kaplanları olarak da adlandırılan (KOBİ'ler de dahil olmak üzere) ihracata yönelik sanayiciler; finansal çıkarlar ve yeni neo-liberal bürokrasinin unsurları
4. Evre: Düzenleyici Devlet Bilesenine sahip Neo-liberalizm: 2001-sonrası dönem	Dünya Bankası biraz geri plandadır, IMF ve AB başat aktörlerdir; Soğuk Savaş sonrası ve 11 Eylül sonrası Konjonktüründe Türkiye'nin ABD için sürmekte olan stratejik önemi	Washington Sonrası Uzlaşısı'nın ortaya çıkışı; vurgunun, piyasaya dayalı peformların temel girdisi olarak etkin bir düzenleyici devlet ihtiyacına kayması	Faaliyetlerinde giderek ulus-ötesi hale gelen ihracata yönelik büyük işletmeler ve bunlarınmüttefikleri olan büyüylen bir ulus-ötesi yatırımcı grubu; ihracata yönelik KOBİ'ler ve finansal çıkar sahipleri; neoliberal devlet aygıtının bürokratik kolundaki prestijli pozisyonları işgal eden Rekabet kurumu, Merkez Bankası, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu gibi yeni düzenleyici kuruluşlar

İKİ SAVAŞ ARASININ DEVLETÇİLİĞİNDEN DÜNYA EKONOMİSİ İLE TARIM ÖNCÜLÜĞÜNDE BÜTÜNLEŞMEYE : 1950'LERİN DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

1950'ler, çağdas Türkiye'nin siyasi ve iktisadi gelişmesinde yeni bir doneme isaret eder. Bu donem, Türkiye'de temsili demokrasinin fiilen başladığı donemdir. Baska bir deyişle bu donem, iki savas arası donemi nitelendiren tek parti doneminin sona erisini temsil eder. Diğer taraftan bu donemin onemi, iki savas arasının egemen stratejisi olan "devletçiliğin", yani devlet öncülüğünde sanayilesmenin, temel olarak serbestlesmeyi ve tarım ürünleri ihracatıyla dünya piyasalarına eklemlenmeyi vurgulayan yeni bir stratejiyle değiştirilmiş olmasından kaynaklanır. 1950'lerin yeni iktisadi modelinin vurgusu tarımsal kalkınma ile ulaştırma ve haberleşme ağlarının geliştirilmesi üzerinedir.

İlk politika asamamız sırasındaki bu büyük yön değişikliğinde hem yurtdışı hem yurtici faktörler iş başındadır. İkinci Dünya Savası sonrasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni egemen güç olarak ortaya çıktığı ve Soğuk Savas çerçevesinde Sovyetler Birliği'nin önemli bir güvenlik tehdidi oluşturduğu dönemde Türkiye Batı dünyasında sağlam bir konum edinmiştir. Geriye donup bakıldığında, yeni stratejiye geçiş, Türkiye'nin, dış kaynakların borç verenin istediği politika değişikliklerini yerine getirme şartına bağlandığı "yardım şartlılığı" kavramıyla ilk tanışıklığı anlamına gelmektedir. 1950'lerde Türkiye, ortaya çıkmakta olan Soğuk Savas bağlamında ABD'nin müttefiklerine sağladığı Marshall Yardımı'ndan yararlanan ülkelerin basında gelmektedir.

1960'LARIN VE 1970'LERİN KORUMACILIĞA VE İÇ PİYASAYA DAYALI SANAYİLEŞME STRATEJİSİNE GEÇİŞ: İİS DÖNEMİ

Geriye dönüp bakıldığında, sadece on yıl sonra Türkiye'nin 1960'larda yön değiştirmesi gerçekten şaşırtıcıdır ve bir açıklamaya ihtiyaç duymaktadır. Şüphesiz, yeni-devletçi (neoetatist) istikamete yönelen bu U-dönüşünü birden fazla etki bir arada açıklamaktadır. Yine dış etkilerden başlayacak olursak; Türkiye'nin 1960'lardaki deneyimini, Batı'nın "Keynesçi Devrimi" ile gecikmiş bir karşılaşma olarak kavramsallaştırabiliriz. 1961'in yeni Anayasası, toplumsal hakların genişletilmesi ile planlı iktisadî kalkınma fikrine önemli bir vurgu yapmıştır.

Brezilya ve Meksika gibi yeni sanayileşmekte olan ülkelerin geniş ve korunmuş pazarlarında kârlı yatırım olanakları bulan ABD çıkışlı UÖŞ'lerin artan gücü, iiS tarzı kalkınma stratejilerinin ABD açısından kabul edilebilir olmasını açıklayan başka bir etmendir. Dolayısıyla, Türkiye deneyimine döndüğümüzde, değişen yurtdışı koşullar yeni bir stratejinin uygulanması için uygun bir ortam yaratmış; eski stratejinin büyük bir finansal krizle itibarını kaybetmiş olması da yeni stratejinin içinde kurumsallaştırılacağı alanın yaratılmasını sağlamıştır. Siyasi süreçte ve yeni planlama bürokrasisinin oluşturulmasında doğrudan rol alan temel dışsal aktör bu kez OECD olmuş, daha sonraki yıllarda Nobel ödülü alan iktisatçı **Jan Tinbergen**, Türkiye'nin beş yıllık planlarının tasarlanmasında başlangıçta merkezî bir rol üstlenmiştir.

Planlı sanayileşme veya planlı kalkınma yaklaşımı genellikle Menderes döneminin plansız ve eşgüdümsüz genişlemesine bir tepki olarak resmedilmiştir. Temel mantık, ödemeler dengesini zayıflatmadan, sanayileşmenin ileri düzeylerine ulaşmak üzere, aşama aşama sanayileşmeye dayanmaktadır. Türkiye'deki sanayi girişimciliği, özel müteşebbislerle kamu iktisadî teşebbüslerinin önemli ve tamamlayıcı rol oynadığı bu belirgin dönemin ürünüdür. Türkiye ekonomisi başka bir malî dengesizlik ve yükselen enflasyon dalgasına yakalanmıştır. 1970'lerin sonunda ortaya çıkan sonuç, önceki krizin standartlarıyla yargılandığında, çok daha derin bir ödemeler dengesi ve borç krizidir. Bu kriz, Türkiye'nin 1970'lerin ard arda gelen petrol fiyatları artışı şeklinde ortaya çıkan dış şoklara maruz kalmasıyla da açıklanabilir. Kriz, bir kez daha, Türk demokrasisinin eksikliklerini açığa çıkarmış ve hükümetlerin bölüşüm çatışmalarını, parlamenter demokrasinin kurumsal sınırları çerçevesinde, malî denge ve sürdürülebilir iktisadi büyüme amaçlarıyla uyumlu biçimde çözebilme konusundaki yetersizliğini göstermiştir.

Türkiye'de devletin 1960'lar ve 1970'lerdeki politikası, "reaktif devlet" kavramımızla büyük bir uyum içerisindedir. Türkiye bu dönemde, uzatılmış bir ithal ikameci sanayileşme stratejisi izlemek açısından, sanayileşmekte olan ülkelerin büyük çoğunluğunun yolundan gitmiştir. Bu bakımdan, Türkiye'nin kalkınma deneyimi Doğu Asya'dan çok Latin Amerika'ya uymaktadır.

İİS MODELİNİN ÇÖKÜŞÜ VE TÜRKİYE’NİN NEO-LİBERALİZM VE WASHINGTON UZLAŞISIYLA KARŞILAŞMASI: 1980’LER VE 1990’LAR

Türkiye de, 1980’lerin başında neo-liberal ilkelerin sınıandığı ilk ülkelerden biri olmuştur. IMF, Dünya Bankası ve OECD gibi kilit uluslararası kurumlar, Türkiye’nin neo-liberal yeniden yapılanma sürecine hep birlikte müdahil olmuşlardır

1980’lerde, neo-liberal reformların ilk on yılında, söz konusu koalisyonun başrolündeki Turgut Özal, önde gelen ulusötesi siyasi girişimcidir. Yeni ortama uyum sağlayamayan büyük iş çevreleri ile ekonomi bürokrasinin Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) gibi “klasik” veya “devletçi” kesimleri başlangıçta bu koalisyonun dışında kalmışlardır. Bu dönemde en büyük kaybı, özellikle ihracata yönelik büyümenin ilk yıllarında ciddi baskı altında kalan ve reel ücretlerde keskin bir düşüş yaşayan örgütlü işgücü yaşamıştır.

Türkiye’de devlet, gerekli makroekonomik istikrar şartlarını ve finansal sistemin sıkı bir şekilde düzenlenmesini sağlamadan, 1989’da sermaye hesabını dışa açarak Washington Uzlaşısı’na içten uyum göstermekle yine reaktif bir davranış sergilemiştir. Bu durum, sermaye hesabının serbestleştirilmesinde çok daha aşamalı ve seçici davranan Hindistan ve Çin gibi diğer bazı “geç kalkan” ülkelerin deneyimleriyle tam bir tezat oluşturmaktadır.

DÜZENLEYİCİ DEVLET BİLEŞENİNE SAHİP NEO-LİBERALİZM: 2001 SONRASI DÖNEM

2001 krizi Türkiye’de belki de Washington Uzlaşısı yıllarını sona erdirip, “Washington Sonrası Uzlaşısı”nın temel ilkelerinden bazılarıyla karşılaşma dönemini başlatmıştır.

Washington Uzlaşısının en temel ilkelerinden biri olan finansal serbestleştirme ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ile ilgili çok ciddi soru işaretleri ortaya çıkarmıştır.

2001 sonrası yeniden yapılandırma sürecini tartışırken yararlı bir formülasyon IMF-ABD-AB eksenidir. IMF’nin Türkiye’nin 2001 sonrası sürecine aktif bir şekilde dâhil olmasının altında bir kez daha 11 Eylül sonrası küresel ortamında çok daha önemli hale gelen ABD’nin güvenlik kaygıları yatmaktadır.

IMF ve AB şartlılığının birleşmesi, birbirlerinin etkilerini artırma eğilimi de taşımaktadır. Aynı zamanda, AB şartları Türkiye’de demokratikleşme yolunda önemli bir reform dalgası yaşanmasına yol açmıştır. Bunların, yeniden yapılandırma sürecinde IMF tek başına rol alsaydı gerçekleşmesi pek mümkün görünmeyen kurumsal yapının iyileştirilmesi ve hukukun yerleştirilmesi gibi önemli ekonomik yansımaları olmuştur.

DAHA GENİŞ BİR ZEMİNDE TÜRKİYE DENEYİMİ: DEVLET KAPASİTESİNİN DEVAM EDEN ÖNEMİ

Türkiye deneyiminden genele döndüğümüzde, kalkınma kuramında neo-liberal yükselişin ve sonrasında “Washington Uzlaşısı”nın ortaya çıkışının altında yatan temel teşhis, zayıf iktisadî performansın asıl sebebinin “devlet aksaklığı” olduğuydu. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların faaliyetlerine egemen olan bu tarz bir düşüncenin doğal uzantısı da, iktisadî alanda devletin ağırlığını azaltıp, piyasanın egemenliğini genişletmektir

“Serbest piyasa”nın egemenliğinin genişletilmesi için “devletin gerilemesi” zorunludur. ilginç olan nokta, geçen yirmi yıl boyunca küresel neo-liberalizm döneminde iktisadî performansla ilgili biriken kanıtların bir paradoksu açığa çıkarmasıdır.

Devlet kapasitesi tartışmalarına sıkı bir şekilde bağlanması gereken başka bir temel unsur da küreselleşme süreciyle aynı anda yaşanan bölgeselleşme sürecinin etkileridir. Basitleştirici çalışmalarda, bölgeselleşme sürecinin devletin özerkliğini zayıflatacağını ve ulus devleti gereksiz hale getireceğini varsayma eğilimi vardır.

REAKTİF DEVLETE KARŞI PROAKTİF DEVLET: NEO-LİBERAL KÜRESELLEŞME ÇAĞINDA HİPER-BÜYÜME VAKALARINI AÇIKLAMAK

Bu çalışmada temel olarak neo-liberal küreselleşme çağında devlet kapasitesinin önemli olduğunu ve Linda Weiss (1998)'i izleyerek devlet kapasitesinin üç farklı unsura ayrılması gerektiğini iddia ediyoruz:

(a) kalkınma veya dönüştürme kapasitesi,

(b) düzenleme kapasitesi

(c) yeniden bölüştürme ya da daha geniş anlamda toplumsal bütünlüğü oluşturma kapasitesi.

Dönüştürücü ya da kalkınmacı kapasiteye odaklanılmış olması önemlidir. Ancak aynı zamanda, devlet kapasitesinin diğer iki boyutunu dikkate almadığı için de eksiktir. Bu boyutlar da, toplumsal bütünlük içinde sürdürülebilir büyümeyi sağlama ve mevcut uluslararası bağlamda, süreç içinde maliyetli finansal krizlerden ve bunlara eşlik eden bölüşüm çatışmalarından kaçınma yeteneği bakımından oldukça hayati bir önem taşımaktadır.

Hiç kuşkusuz, başarının kendi içine kapanma ve ülke içine yönelmeyle bir ilgisi yoktur. Yüksek büyüme oranlarını yakalamayı başarmış ekonomiler, genellikle açık, dışa dönük, dünya piyasasındaki ihracat fırsatlarını ve uzun vadeli yatırım imkânlarını değerlendirmiş olan ekonomilerdir

Son olarak, bu aşamada sorulması gereken ilginç bir diğer soru da, mevcut küresel bağlamda, devlet kapasitesi ile rejimin çeşidi arasında bir bağ olup olmadığıdır. Bu konuda, yelpazenin iki ayrı ucunda yer alan yerleşik otoriter rejimler ile yerleşik demokrasilerin üstün devlet kapasiteleri gösterdiklerini düşünüyoruz. Uzun vadeli arz yönlü politikaların geliştirilmesi ve üretken yatırımlar için daha istikrarlı bir ortamın sağlanması bakımından bu iki uçtaki rejimler gerekli meselelere odaklanabilmektedir. Bunun aksine, arjantin ve türkiye gibi ara demokratik rejimler küreselleşme sürecinden anlamlı bir fayda sağlamak için gereken devlet kapasitelerini geliştirmekte özellikle zorlanmaktadır.

1.Nobel ödüllü olan Türkiyenin bes yıllık planın tasarlanmasında merkezi rol üstlenen iktisatçı kimdir ?

- A) FRIEDRICH HAYEK
- B) THOMAS MALTHUS
- C) JAN TINBERGEN
- D) ADAM SMİTH

2. Serbest piyasanın egemenliğinin genişletilmesi için zorunludur.

Yukarıdaki boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A)Devletin gerilemesi
- B)Küreselleşme
- C)Devlet kapasitesi
- D)İktisat performansı

3. Devlet kapasitesinin üç farklı unsurlarından biri değildir?

- A)Kalkınma
- B)Serbesleşme
- C)Düzenleme
- D)Yeniden bölüştürme

4.1980'lerde neo-liberal reformların ilk on yılında, söz konusu koalisyonun başrolündeki ulus ötesi siyasi girişimci kimdir?

A)TURGUT ÖZAL

B)ADNAN MENDERES

C)KENAN EVREN

D)SÜLEYMAN DEMİREL

5. ''IMF'nin Türkiye'nin 2001 sonrası sürecine aktif bir şekilde dâhil olmasının altında bir kez daha 11 Eylül sonrasında küresel ortamında çok daha önemli hale gelen ABD'nin güvenlik kaygıları yatmaktadır.'' (.....)

* 2001 Sonrası dönem için verilen yukarıdaki bilgi doğru mudur?

6.Reaktif devlet kümesini açıklayınız?

7.Dogu asya bölgesinin temel özelliğini barındıran devlet kümesi hangisidir?

8.Reaktif ve proaktif devlet kümeleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

9.Reaktif devlet davranışlarının ortak özelliğini gösteren bütünleşik önermelerden 3 tanesini yazınız?

10.Dönemsel makro ekonomik krizlerin tamamlayıcı rollerini yazınız?

KAYNAKÇA

Öniş,Z., Şenses, F. (2007)Küresel Dinamikler, Ülkeiçi Koalisyonlar ve Reaktif Devlet Türkiye'nin Savaş Sonrası Kalkınmasında Önemli Politika Dönüşümleri